

OSNOVNA ŠOLA ŽIRI

SORTE JABLAN V ŽIREH

kmetijstvo
raziskovalna naloga

Avtorice: Iza MLINAR
Neža MOLE
Ula NOVAK

Mentorici: Petra NOVAK, prof. slovenščine in univ. dipl. bibl.
Marjetka FERLAN, prof. biologije in kemije

Žiri, 2025

I KAZALO (VSEBINE)

Povzetek	IV
1 UVOD	1
2 TEORETIČNI DEL.....	4
2.1 JABLANA	4
2.2 OPIS PLODA	4
2.3 VRSTE JABLANOVIH SADOVNJAKOV IN NJIHOVO VZDRŽEVANJE	7
2.4 SORTE JABLAN	8
3 RAZISKOVALNI DEL.....	18
3.1 METODOLOGIJA.....	18
3.1.1 Opis vzorca raziskave	18
3.1.2 Opis merskega instrumenta	18
3.1.3 Opis postopka zbiranja podatkov	19
3.1.4 Obdelava podatkov.....	19
3.2 REZULTATI	20
3.2.1 Rezultati ankete	20
3.2.2 Rezultati intervjujev	25
4 RAZPRAVA	34
5 ZAKLJUČEK	39
6 VIRI IN LITERATURA.....	41

II KAZALO SLIK

Slika 1: Stran iz Zalokarjevega Umnega sadjarstva.....	2
Slika 2: Zgradba jabolka	5
Slika 3: Baumannova reneta.....	9
Slika 4: Bobovec	9
Slika 5: Bojkovo jabolko.....	10
Slika 6: Boskopski kosmač.....	10
Slika 7: Carjevič	11
Slika 8: Damasonski kosmač.....	11
Slika 9: Dolenjska voščenska	12
Slika 10: Gorenjska voščenska	12
Slika 11: Goriška sevka	13
Slika 12: Herbertova reneta	13
Slika 13: Jonatan	14
Slika 14: Kanadska reneta	14
Slika 15: Krivopecelj.....	15
Slika 16: Lepocvetka	15
Slika 17: Majda.....	16

Slika 18: Pisani cardinal.....	16
Slika 19: Šempanjska reneta	16
Slika 20: Štajerski mošancelj.....	16
Slika 21: Prešteti odgovori z deleži	19
Slika 22: Domač okrasni vrt (levo), sadno drevje – hruške (desno)	20
Sliki 23 in 24: Raziskovalke v travniškem sadovnjaku.....	26
Slika 24: Žirovska kotlina.....	27
Slika 25: Srečko Omerzel pri obiranju jabolk.....	32
Slika 26: Bogata letina	32
Slika 27: Pogled na travniški sadovnjak Carjeviča 2023	33
Slika 28: Travniški sadovnjak in z mrežo zaščitene mlade jablane	33
Slika 29: Zemljevid domačega sadovnjaka	40

III KAZALO GRAFOV/TABEL

Graf 1: Sadno drevje v primerjavi z okrasnim	20
Graf 2: Pogostost sadnih dreves	21
Graf 3: Število jablan.....	21
Graf 4: Starost jablan	22
Graf 5: Katerih jabolk je največ.....	22
Graf 6: Sredstva za zaščito jabolk	24
Tabela 1: Težave, ki povzročajo izpad pridelka	24

IV KAZALO PRILOG

Priloga 1: Anketni vprašalnik	
Priloga 2: Primer vprašanj za intervju za strokovnjake	
Priloga 3: Vprašanja za intervju – carjevič leta 2023	

Povzetek

Naloga v teoretičnem delu predstavi stare sorte slovenskih jablan oz. jabolk – njihove značilnosti in izgled. V raziskovalnem delu je prikazano praktično terensko delo: katere sorte in v kakšni meri se pojavljajo v Žireh, koliko so te jablane stare, zakaj tak izbor in katerih opravil se pri vzgoji jablan lastniki držijo. V nadaljevanju je predstavljen edini žirovski sadovnjak ekološke kmetije pr' Blaževc, kjer se intenzivno ukvarjajo z vzgojo in prodajo jabolk. Sledijo odgovori strokovnjakov (sadjarjev), katerih odgovori so pomagali pri razpravi in intervju s carjevičem, najskrbnejšim lastnikom travniškega sadovnjaka leta 2023 v Kozjanskem parku.

Ključne besede: jabolka, sorte jablan, kmetijstvo, sadjarstvo, jablanovi nasadi

Summary

The theoretical part of the paper introduces old Slovenian apple varieties, describing their characteristics and appearance. The research section presents practical fieldwork, examining which varieties are found in Žiri, their prevalence, the age of these apple trees, the reasons behind their selection, and the cultivation practices followed by their owners. The study also highlights the only orchard in Žiri, the organic farm pr' Blaževc, which is actively engaged in apple growing and sales. This is followed by insights from fruit-growing experts, whose contributions enriched the discussion, and an interview with Carjevič, the most dedicated owner of the 2023 meadow orchard in Kozjanski Regional Park.

Key words: apples, apple varieties, agriculture, fruit growing, apple orchards

Zahvala

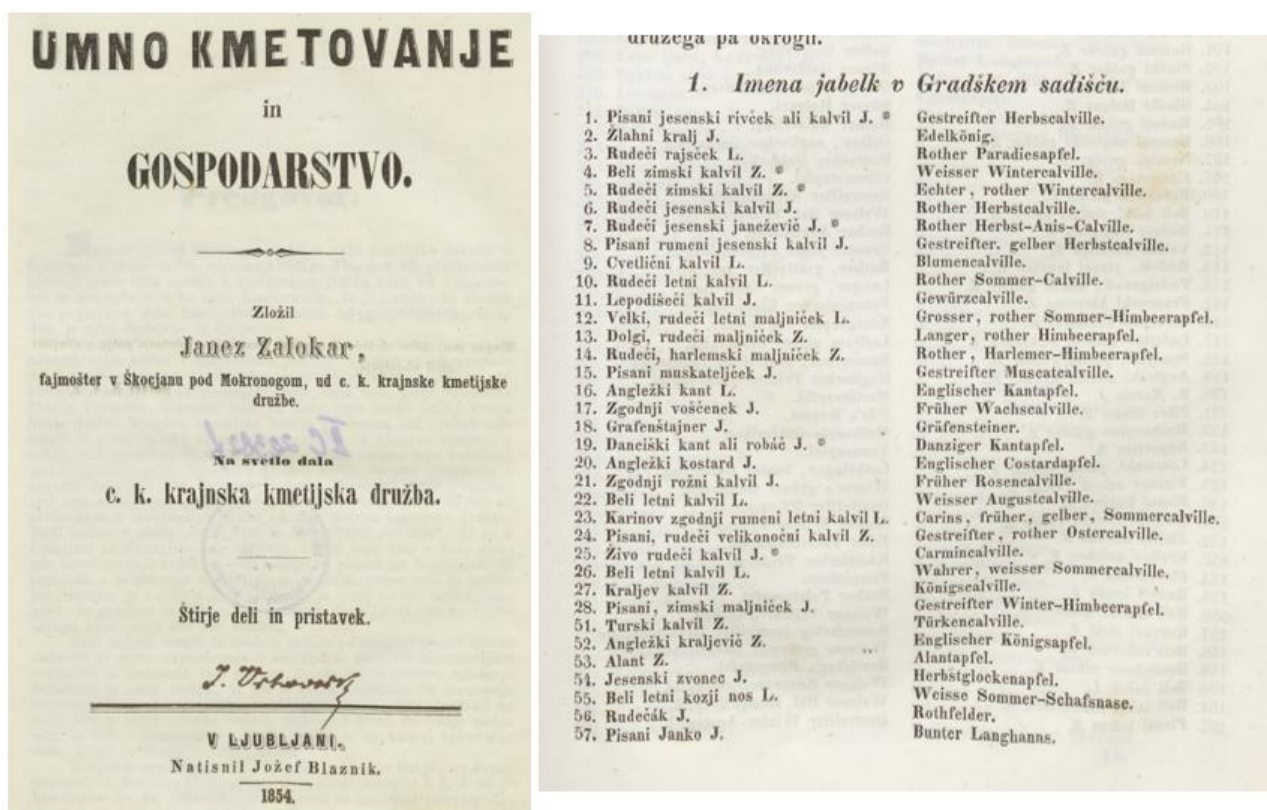
Zahvaljujemo se učiteljicama Petri Novak in Marjetki Ferlan, ki sta nas vodili skozi izdelavo naloge. Zahvala gre tudi intervjuvancem: Germani Pivk, Maji Zaplotnik, Boštjanu Godcu in Martinu Mavsarju in nazadnje tudi Srečku Omerzelu, da si je kljub nazivu carjevič vzel čas za nas. Največja hvala pa anketirancem, brez katerih rezultatov te raziskovalne naloge ne bi bilo.

1 UVOD

Imaš tako prazno mesto, naj bo v vrtu ali za cesto, sadno drvo tja posadi ali v jeseni ali spomladi! Drevo tebi v zahvalo žlahtno bo sadje dajalo.

Med domačimi sadnimi drevesi nam najprej pride na misel jabolko. Če imamo srečo, naše shrambe jeseni dišijo po njih, a če letina ni dobra, jih moramo posledično tudi kupovati. V trgovini nam največ povesta videz in cena, o samih sortah pa ne vemo kaj veliko. A starejše večkrat slišimo govoriti o sortni pestrosti jablanovega sveta, kjer imajo svoje posebno mesto stare jablanove sorte. Voščenska, carjevič ali pa kosmač so le nekatere sorte jabolk. Gre za sorte, ki so bile pri nas zelo razširjene predvsem v 19. stoletju in v prvi polovici 20. stoletja in o čemer smo lahko prebrale v literaturi. Zdaj mogočna drevesa starih jablanovih sort najdemo po sadnih vrtovih, ob cestah in poteh, na travnikih ali ob gozdovih, lahko pa tudi skupaj z novejšimi sortami v manjših sadovnjakih. Vse to opazujemo, ko hodimo peš iz šole. Tudi starejše gospode, ki obrezujejo (visoka) drevesa. Vseeno pa se sprašujemo, če raznovrstnost rastlinskega, tudi jablanovega, in živalskega sveta izginja. To naj bi bila erozija genetskega materiala. Dve tretjini današnje svetovne pridelave jabolk sestavlja samo sedem jablanovih sort, to so fuji, rdeči delišes, zlati delišes, gala, granny smith, jonagold in idared.

Regijske krajevne oziroma lokalne posebnosti so premalo cenjene. Ugrizniti v jabolko ni zmeraj preprosto, čeprav gre samo za jabolko. Ko govorimo o starih jablanovih sortah, beseda največkrat nanese na njihovo ohranitev in skrb, da ne bi za vedno izginile (Godec, 2024). Pestrost jablanovega sveta je bila v preteklosti izredna. Še v začetku 20. stoletja je bilo v Evropi razširjenih kar 10 000 jablanovih sort; številne so bile razširjene le na nekaterih območjih. Tudi pri nas je bilo tako. V Zalokarjevem *Umnem kmetovanju in gospodarstvu* iz leta 1854 najdemo v poglavju *Imena jabolk, katera na Kranjskem rastejo*, naštetih 224 jablanovih sort (Godec, 2009).

Slika 1: Stran iz Zalokarjevega Umnega sadjarstva (Vir: Zaslonski posnetek)

Vsaka posamezna sorta je zaradi svojih lastnosti namenjena za poseben namen oziroma jedčev okus. Najbolj splošna je delitev sort glede na sladek oziroma kisel okus.

Nizkodebelni sadovnjaki intenzivne pridelave, sadni vrtovi okoli stanovanjskih hiš, imenovani tudi ohišnice, ter visokodebelna drevesa travniških sadovnjakov so možnost izbire, od kod pri nas pridelano sadje pride na naše mize (Godec, Goljat, 2009). Čeprav so sadni nasadi prepoznavna sestavina kulturne krajine, se ne bomo ukvarjale z razmejitvijo na imenovane vrste sadovnjakov, saj se nam zdi, da je meja včasih težko določljiva – predvsem pri hišah, ki se jih držijo travniške površine.

Tudi pri vseh nas na vrtu rastejo jabolane, ki nam vsako leto rodijo jabolka, ki niso tako lepa in brez odrgnin kot v trgovini, vendar je okus boljši. Če so luknjasta in malo gnila, jih uporabimo za peko pite in jabolčnega zavitka. Žal same ne vemo, za katero sorto gre, do sedaj se nam je zdelo pomembno le, da so okusna.

Zdi se nam, da v Žireh sadnih dreves ne špricamo in jih pustimo takšne, kakršne poberemo z drevesa. Vsekakor pa nas zanima, koliko sort jablan poznamo, gojimo v

Žireh, kdo in kako jih vzgaja in koliko časa jabolka zdržijo, ko so enkrat skladiščena. Smo na poti, da to tudi izvemo!

Raziskovalna vprašanja in hipoteze

Pred samim raziskovanjem smo si postavile kar nekaj raziskovalnih vprašanj, kot na primer: Katera drevesa v Žireh prevladujejo? Ali je več okrasnih ali sadnih? V kakšnem razmerju so sadna drevesa? Ali lastniki znajo določiti sorte svojih jablan in katere so najpogostejše? Kaj povzroči izpad pridelka?

Na podlagi le-teh vprašanj smo postavile sledeče hipoteze.

1. Od sadnega drevja v Žireh prevladujejo jabolane.
2. Večina ljubiteljskih sadjarjev zna določiti sorte svojih jablan.
3. Avtohtone slovenske sorte še vedno prevladujejo nad novimi.
4. Od vremenskih nepravilnosti je največja težava mraz.

Namen in cilj naloge

Naš namen je bil ugotoviti, katere sorte jablan v Žireh prevladujejo, kakšen je delež jablan v primerjavi z drugimi (sadnimi) drevesi ter kako lastniki skrbijo za jablanova drevesa. Želele smo tudi ugotoviti, katere vremenske nepravilnosti v največji meri povzročajo izpad pridelka ter katere sorte so najbolj odporne in obstojne.

Cilj naloge je ozavestiti stanje sadnih, jablanovih dreves v Žireh in poudariti pomen tudi visokdelbelnih sadovnjakov za našo, slovensko in žirovsko krajino.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 JABLANA

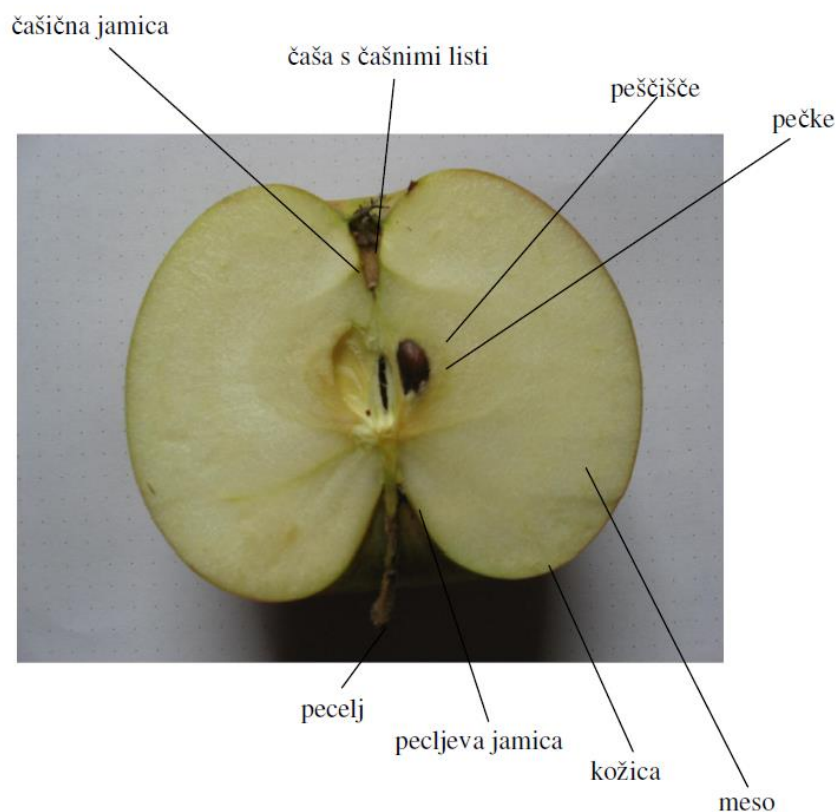
Jablane kot rastlinska vrsta se je razvijala skozi tisočletja. Žlahtna jablana, ki jo gojimo za namizna jabolka ali predelavo, sodi v družino rožnic Rosaceae, poddružino Pomoideae oziroma po novem Maloideae in v rod *Malus* (Viršček Marn in Stopar, 1998).

Po mnenju večine avtorjev rod *Malus* obsega okoli 25 do 30 vrst in več podvrst jablan. Poleg jablane v Sloveniji najdemo dve vrsti rodu *Malus*, in sicer lesniko (*Malus sylvestris*) in dlakavolistno jablano (*Malus dasycarpa* Borkh). Ime, ki je najpogosteje uporabljeno za latinsko ime žlahtne jablane, je *Malus domestica* Borkh (Viršček Marn in Stopar, 1998).

Iz mnogih teorij je razvidno, da človeštvo pozna jabolko že zelo dolgo. Najstarejši ostanek jabolka so našli v Jerihi, v dolini Jordana in v Anatoliji. Po mnenju arheologov naj bi bili ti ostanki stari vsaj 6500 let, ne vedo pa, ali izhajajo iz gozda ali so zrasli v prvih znanih sadovnjakih. Tudi omenjanje jabolka v starih mitih, njihovi zogleneli ostanki iz dobe sojenic v Švici in risbe na starih spomenikih starega Egipta pričajo, da so jih ljudje uporabljali že pred več kot 5000 leti. Razne najdbe s Kitajske, iz Perzije, Sumerije, Egipta, Grčije in Rima kažejo, da je tudi gojenje jablane starejše od 4000 let. V tretjem tisočletju pred našim štetjem so jablane po ugotovitvah znanstvenikov zagotovo gojili v Ukrajini, Armeniji in Anatoliji (Erjavec, 2010).

2.2 OPIS PLODA

Plodovi različnih sort jablan so simetrični oziroma asimetrični, tako v podolžnem kot tudi v prečnem prerezu. Prečni prerez je lahko gladek ali robat oziroma rebrast ali grbast, bulast ali z bradavičastimi izrastki. Rebra lahko potekajo po celem plodu. Pri drevesih, ki so bolna ali poškodovana, plodovi ostanejo manjši in se ne razvijejo do polne velikosti, kot je značilno za posamezno sorto (Viršček Marn in Stopar, 1998).

Slika 2: Zgradba jabolka (Vir: Zaslonski posnetek)

Kožica

Sorte jablan imajo različno debelo lupino, ki je lahko gladka ali hrapava oziroma rjasta ter suha ali pokrita z voščeno prevleko. Voščena prevleka se močneje razvije ob skladiščenju plodov in daje plodu maščoben sijaj. Plodovi nekaterih sort so pokriti s poprhom; to je tanka belkasta prevleka, ki se razvije že na drevesu in pokriva plod. Rja, ki se tudi nahaja na površini ploda, je lahko različnih odtenkov, na primer sivozelena ali rjavkasta in različnih oblik (rjaste pike, različno oblikovani liki, mreža ali enakomerna rja). Rja lahko pokriva manjši ali večji del plodu ali pa celo cel plod. Delež rje je odvisen od same sorte in podlage, poleg tega pa še od vremena in od načina oskrbe. Rja se tako lahko pojavlja tudi na sortah, za katere ni značilna, na primer kot posledica uporabe kemičnih sredstev.

Pri koži razlikujemo osnovno in pokrovno barvo kože. Osnovna barva prekriva celoten plod, zajema različne odtenke zelene in rumene barve ter se spreminja ob zorenju plodov na drevesu ali v času skladiščenja. Osnovna barva je bolj ali manj prekrita z različnimi odtenki rdeče barve, ki jo opredeljujemo kot pokrovno barvo,

plodovi nekaterih sort pa pokrovne barve nimajo. Če je pokrovna barva enakomerno razporejena, ji pravimo prelita. Kadar je delež prelite barve majhen, govorimo o rahli rdečici ali o rdečem nadihu. Rdeča barva je lahko razporejena tudi v obliki različno dolgih in širokih črtic. Tej lastnosti pravimo priž ali prižasta pokrovna barva. Barva plodov, predvsem delež pokrovne barve, je močno odvisen od podnebja, vremena, podlage, starosti drevesa, načina gojenja in same oskrbe, osončenosti plodu v krošnji in končnega pridelka. Barvanost se razlikuje med nasadi, legami, še posebno pa med različnimi pokrajinami (Naš sadni izbor, 1990; Viršček Marn in Stopar, 1998). Pri kožici je potrebno omeniti še lenticеле. To so majhne zračne reže, skozi katere koža diha.

Pecelj ločimo glede na njegovo dolžino, namestitev in debelino. Vzorce pecljev označimo kot zelo kratke (do 10 mm), kratke (10 do 20 mm), srednje dolge (20 do 30 mm), dolge (30 do 40 mm) in zelo dolge (več kot 40 mm). Po debelini jih delimo na tanke, srednje debele in debele. Težje določljive so lastnosti pecljeve jamice, ki je pri različnih sortah različno široka in različno globoka ter gladka ali rebrasta (prav tam).

Čaša je eden od najbolj značilnih delov jabolka glede na sorto. Ločimo več tipov čaš. Čaša je zaprta, če so čašični listi pokončni ali obrnjeni navznoter in se stikajo. Pri polodprti čaši so čašni lističi v vrhu ali po celotni dolžini nekoliko razmaknjeni, pri odprti čaši pa so listi močno razmaknjeni ali obrnjeni navzven, tako da vidimo celotno podčašično jamico. Po velikosti so čaše velike (nad 10 mm), srednje velike (8 do 10 mm) ali majhne (pod 8 mm). Globino čašne jamice lahko ocenimo ali izmerimo. Čašična jamica je lahko plitva (do 4 mm), srednje plitva (4 do 6 mm), srednje globoka (6 do 8 mm) ali globoka (nad 8 mm). Ugotavljamo še izraženost reber na obodu čašne jamice. Rebra plodu so lahko različno izrazita, tako lahko določimo rahla rebra, srednje ali močno izražena rebra in različno široka rebra (prav tam).

Peščišče je notranji del plodu, ki ga omejujejo prevodni snopiči. Ti potekajo od peclja do mesta v podčašični jamici, kjer izraščajo ostanki prašnikov. Oblika peščišča je dobro znamenje za določanje sorte. Peščišče je lahko ploščato, čebulasto, srčasto ali elipsasto, odprto, polodprto ali zaprto in različno veliko (prav tam).

Pri **mesu** opisujemo barvo (bela, rumenkasta, zelenkasta), čvrstost (čvrsto, srednje čvrsto, krhko, mokasto meso), teksturo (drobnozrnata, srednje grobozrnata, grobozrnata, repasta) in sočnost. Okus označuje razmerje količin sladkorjev in kislin. Okus in izraženost arome sta, razen od sorte, odvisna tudi od stopnje zrelosti plodov, podnebnih in talnih razmer, podlage, starosti in zdravstvenega stanja drevesa (Viršček Marn in Stopar, 1998).

2.3 VRSTE JABLANOVIH SADOVNJAKOV IN NJIHOVO VZDRŽEVANJE

Travniški sadovnjaki so že s svojo sortno pestrostjo pomembni za ohranjanje biotske raznovrstnosti. Poleg tega so pomemben habitat (življenjski prostor) za številne živalske in rastlinske vrste. Navsezadnje se na ekstenziven način v sestojih travniških sadovnjakih pridelata skoraj tretjina vseh jabolk pri nas. Večinoma je kraj pridelave teh jabolk tudi kraj njihove porabe. Med pomološkimi sistemi klasifikacije (razdelitve) jablanovih sort se je v drugi polovici 19. stoletja in začetku 20. stoletja najbolj uveljavila Diel-Lukasova klasifikacija. Po njej so jablanove sorte razdeljene v 15 razredov, to so razredi kalvilov, škrobatalek, zlatih, rožnikov, globalcev, ramburjev oziroma funtnic, ramburnih renet, zlatih renet, progastih jabolk, šilastih jabolk in ploščatih jabolk.

Nega in oskrba je odločilnega pomena za obstoj nasadov, saj je zmotno mišljenje, da nasadi s svojo ekološko vrednostjo ne potrebujejo vzdrževanja. Smiselno je, da so vsi ukrepi izvajani z vidika trajnostnega sadjarstva. Zatiranje škodljivcev dosežemo s pravilno rezjo, lepilnimi trakovi, rumenimi lepilnimi ploščami proti mrčesu, pastmi za voluharja, zaščito proti divjadi (žična ali lesena zaščita). Ekološko varstvo izvajamo s spodbujanjem razvoja koristnih živali. Živalim omogočamo, da se naselijo v nasadu, s postavitvijo ptičjih hišic, postavitvijo drogov za ujede, ureditvijo pribežališč za podlasice itn. Zadostno število ptic nadomesti drage in enostransko učinkovite strupe. V visokodebelnih nasadih si lahko ptice zaradi večje krošnje in močnejšega debla poiščejo gnezdilna mesta. Še posebno so dobrodošle ptice ujede, ki uničujejo voluharje in miši, dobrodošle so tudi belouške in ježi. Za ohranitev vseh naštetih živalskih vrst je nujna opustitev kemičnega varstva proti glivičnim boleznim, plevelom in živalskim škodljivcem (Naš sadni izbor, 1990).

Oskrba tal je usmerjena v vzdrževanje biotske pestrosti. Potrebno je zagotoviti košnjo trave, kajti ob neredni košnji se pojavijo močnejše rastoči pleveli, v travniških sadovnjakih tudi gozdna podrast in grmovje. Opisane razmere poslabšajo razvoj sadnega drevja in nenazadnje tudi estetski izgled nasada. Pri oskrbi nasada je potrebno omeniti tudi gnojenje, ki se izvaja z organskimi gnojili, kot je hlevski gnoj (prav tam).

Jablanovi nasadi so torej iz ekološkega in družbenega vidika izjemno pomembni. Nasadi, sploh visokodebelni travniški, so zakladnica starih avtohtonih sort, ki jih ni v uporabi v modernih nasadih ali pa so že mogoče povsem izginile. S svojo prisotnostjo v naravi nudijo zatočišče mnogim živalskim vrstam in tako dopolnjujejo biotsko raznolikost.

Vpliv, predvsem visokodebelnih nasadov, je ugoden, ker zmanjšujejo moč vetra in s tem erozijo (Viršček Marn in Stopar, 1999).

2.4 SORTE JABLAN

Sadni izbor je seznam v Sloveniji že preizkušenih sort, ki jih stroka priporoča za razmnoževanje in gojenje. Prilagaja se ga vsakih štiri do pet let. Jablanove sorte sadnega izbora so glede na njihovo odpornost na jablanov škrlup razdeljeni v dve skupini. To sta skupina na škrlup občutljivih (neodpornih) in skupina na škrlup odpornih sort.

V nadaljevanju bomo predstavile avtohtone oz. tradicionalne sorte jablan.

Baumannova reneta

Sorta baumannova reneta je nemškega porekla in je najbolj razširjena na Gorenjskem. Plod je ploščato okrogle oblike in običajno neenakomerno razvit. Osnovna barva plodu je zeleno rumena in je v precejšnjem deležu prekrita s prelitim rdečim obarvanjem. Meso ploda je belkasto, zelo čvrsto, sočno ter kiselkastega okusa brez posebne arome. Sorto obiramo proti koncu septembra. Plodovi morajo nekaj časa odležati, njihova užitna zrelost nastopi v začetku decembra (Godec, 2022).

Slika 3: Baumannova reneta
(Vir: Godec, 2022)

Slika 4: Bobovec (Vir: Godec, 2022)

Bobovec

Bobovec je odporna sorta jabolk. Plodove obiramo konec oktobra. So rdeče progaste barve in jajčaste ali valjaste oblike. Plodovi so običajno majhni. Meso je na začetku bolj kislo, marca pa postane prijetno sladko. Priporoča se za kuhanje ali za pripravo soka (Godec, Goljat, 2009).

Bojkovo jabolko

Bojkovo jabolko je nemškega porekla, ki uspeva tudi v hladnih področjih. Jabolka obiramo v drugi polovici oktobra. Plodovi so srednje debeli in zelenkasto obarvani z odtenkom rdeče barve. Ko plod porumeni, postane užitno zrel. Meso ploda je belo in čvrsto ter sprva izrazito kislega okusa. Sčasoma se kislina omili, arome pa razvijejo. Jabolka so primerna za ozimnico (Godec, 2022).

Slika 5: Bojkovo jabolko (Vir: Godec, 2022)

Slika 6: Boskopski kosmač (Vir: Godec, 2022)

Boskopski kosmač

Sorta boskopski kosmač izvira iz Nizozemske. Plodovi so precej nagnjeni k predčasnemu odpadanju. Čas zorenja je v drugi polovici septembra. Plodovi so veliki in ploščato okrogli. Jabolko je zelenkasto rumene barve in po vsej površini pokrito z rjavkastim odtenkom. Boskopski kosmač uvrščamo v skupino kisljih jabolk (Godec, Goljat, 2009).

Carjevič

Sorta carjevič je znana slovenska sorta, ki je odporna na različne bolezni in škodljivce. Plod je majhen do srednje velik, rumeno-zelen z živordečim odtenkom na enem delu plodu. Sorto obiramo v drugi polovici septembra. Meso je belo in topno. Jabolka imajo sladkast vinski okus (Godec, Goljat, 2009).

Slika 7: Carjevič (Vir: Godec, 2022)

Slika 8: Damasonski kosmač
(Vir: Godec, 2022)

Damasonski kosmač

Damasonski kosmač ali damasonka je stara francoska sorta. Zori v prvi polovici oktobra in je uporabna do marca ali aprila. Plodovi so nekoliko trpki, do srednje debeli in po velikosti neizenačeni. Oblika je sploščeno okrogla. So zeleno rumenkaste barve, z rjastim odtenkom (Godec, 2022).

Dolenjska voščenska

Dolenjska voščenska ali sevniška voščenska je avtohtona slovenska sorta. Plod je ploščate okrogle oblike in ob zrelosti zeleno rumene barve. Kasneje se obarva intenzivno rumeno in postane voskast, po čemer ima sorta tudi ime. Plodovi so srednje veliki in dozoriijo v drugi polovici septembra. Jabolko je občutljivo na bolezen škrlup. Meso jabolka je sladkastega okusa. Voščenska je sorta, ki se jo lahko skladišči (Godec, Goljat, 2009).

Slika 9: Dolenjska voščenska (Vir: Godec, 2022)

Slika 10: Gorenjska voščenska
(Vir: Godec, 2022)

Gorenjska voščenska

Gorenjska voščenska ali kranjska voščenska je avtohtona sorta jabolk. Jabolka dozoriijo v sredini oktobra. Plodovi so veliki in okrogle ploščate oblike. Barva ob pobiranju je zlato rumene in rdečkaste barve. Plodovi med skladiščenjem dobijo voščeno prevleko, kar jim omogoča dolgo skladiščenje (Godec, Goljat, 2009).

Goriška sevka

Goriška sevka ali tolminka ali brkinka je avtohtona sorta jabolk, ki je nastala brez načrtnega križanja tako kot dolenjska in gorenjska voščenska. Jabolko je srednje veliko in okrogle ter rahlo podolgovate oblike. Po okusu so jabolka sladka. Zori konec septembra. Zrel plod je svetlo rumene barve, ki postane na sončni strani skoraj popolnoma rdeča. Primerna je za predelavo (Godec, Goljat, 2009).

Slika 11: Goriška sevka (Vir: Godec, 2022)

Slika 12: Herbertova reneta
(Vir: Godec, 2022)

Harbertova reneta

Sorta harbertova reneta je nemškega porekla. Plodovi so zlato rumene barve, ki je delno prekrita z rdečo barvo. Meso plodov sort te skupine je aromatično in izredno okusno.

Na škrlup in pepelasto plesen je harbertova reneta dokaj tolerantna. Plodovi so srednje debeli do debeli. Meso plodov je prijetnega kiselkastega okusa z izraženo renetno aromo. Čas obiranja je konec septembra, plodovi se skladiščijo srednje dobro (Godec, 2022).

Jonatan

Sorta jonatan je ameriška sorta jabolk. Plod je srednje velikosti ter prevladujoče okroglaste oblike. Rdeča krovna barva pogosto prekriva cel plod. Meso je belkasto do rahlo kremasto, sladko kislega okusa ter prijetno aromatično. Sorta jonatan zori v sredini septembra. Plodovi so zelo občutljivi na pegavost, kar se opazi po prisotnosti črnih pik. Poleg pegavosti so plodovi občutljivi na porjavenje mesa. Skladiščna sposobnost plodov je srednje dobra (Godec, 2022).

Slika 13: Jonatan (Vir: Godec, 2022)

Slika 14: Kanadska reneta
(Vir: Godec, 2022)

Kanadska reneta

Sorta kanadska reneta ali kanadka izvira iz Francije. Barva ploda ob nabiranju je zelenkasto rumena. Plodovi so veliki in ploščate oblike. Sorta dozori v začetku oktobra, ima sladko kisel okus. Na bolezen ni občutljiva sorta, je pa plod rad črviv (Godec, 2022).

Krivopecelj

Sorta krivopecelj ali porenski krivopecelj je slovenska stara sorta, ki izvira iz Nemčije. Sorta je uvrščena v razred pisanih jabolk. Plodovi so srednje debeli do debeli in podolgovato ovalni. Barva jabolka je zelenkasto rumena z rdečimi lisami po celotni površini ali na spodnjemu delu na prisojni strani. Krivopecelj je sočen in sladko-kislega okusa. Sorta se uporablja kot namizna jabolka ali za predelavo v sok (Godec, Goljat, 2009)

Slika 15: Krivopecelj (Vir: Godec, 2022)

Slika 16: Lepocvetka (Vir: Godec, 2022)

Lepocvetka

Sorta lepocvetka ali rumena lepocvetka je ameriškega porekla. Lepocvetka je občutljiva na škrlup in krvavo uš, manj na gnilobo in pepelasto plesen, medtem ko je proti zimskemu mrazu precej odporna. Plod je srednje debel do debel ter lepe citronasto rumene barve. Na sončni strani postanejo plodovi rahlo rdečkasti. Lepocvetko obiramo v drugi polovici septembra, medtem ko njena užitna zrelost nastopi novembra. Lepocvetko uvrščamo v skupino dišečih sort. Njena slaba stran je precejšnja občutljivost na otiske, kar ji zmanjšuje sposobnost za transport (Godec, 2022).

Majda

Sorta majda je slovenska sorta. Plodovi so srednje debeli do debeli ali sploščeni. Osnovna barva ploda je zelena, sčasoma postane zelenkasto rumena. Karminasto rdeča krovna barva je prelito razporejena. Njen delež na plodu je odvisen od osvetlitve in časa obiranja plodov. Meso plodov je belo z zelenim odtenkom, srednje čvrsto in sočno. V okusu prevladuje kislina. Značilnost plodov je, da meso na zraku ne porjavi oz. da je odporno na oksidacijske procese. Čas obiranja sorte majda je običajno v prvi polovici oktobra. V sadni kleti postanejo plodovi sorte majda užitno zreli novembra, dobro pa se skladiščijo do aprila (Godec, 2022).

Slika 17: Majda (Vir: Godec, 2022)

Slika 18: Pisani cardinal (Vir: Godec, 2022)

Pisani kardinal

Pisani kardinal je stara evropska sorta. Plod je velik. Oblika plodov je nepravilna, ena polovica je običajno večja od druge. Jabolka dozoriijo v prvi polovici septembra. Zrelo jabolko je rumene barve, ki ga prekrivajo rdeče proge. Po okusu je plod sladko kisel. Sorta je občutljiva na gnilobo in jabolčnega raka (Godec, Goljat, 2009).

Šampanjska reneta

Sorta izvira iz Francije. Jabolka so dobila ime po francoski pokrajini Champagne, kjer proizvajajo eno izmed najbolj penečih vin. Plodovi obrodijo v začetku oktobra. Jabolka so majhna do srednje velika, blede zelene barve in sploščene do okrogle oblike. Jabolka so primerna za skladiščenje. Takoj po obiranju so zelo kislja, nato pa se kislina med skladiščenjem omili (Godec, Goljat, 2009).

Slika 19: Šampanjska reneta
(Vir: Godec, 2022)

Slika 20: Štajerski mošancelj
(Vir: Godec, 2022)

Štajerski mošancelj

Štajerski mošancelj ali mošancelj obrodi v sredini oktobra in je precej občutljiva na jabolčni škrlup. Plodovi so majhni in podolgovati ter zeleno rumene, na sončni strani rahlo rdečkaste barve. Po okusu imajo prijetno kiselkast okus. V kleti se plodovi dobro skladiščijo, užitno zrelost pa dosežejo konec decembra (Godec, Goljat, 2009).

3 RAZISKOVALNI DEL

3.1 METODOLOGIJA

V raziskovalnem delu smo skušale ugotoviti, kakšno je stanje glede (jablanovih) sort dreves in njihove vzgoje v Žireh, predstavljamo metode dela, s katerimi smo prišle do rezultatov.

3.1.1 Opis vzorca raziskave

Osnovno teorijo smo pridobile na podlagi prebrane literature o omenjeni temi. Da smo dobile splošno sliko o tem, katere sorte obstajajo in kako se jabolka vzgaja, smo iskale po različnih pisnih virih.

Za raziskavo smo izdelale anketo o vzgoji sadnih dreves/jablan v Žireh. To so reševali tisti (stari) starši naših vrstnikov, ki imajo doma vsaj katero jablano. Anketiranih je bilo 74 oseb v Žireh.

Ko smo dobile podatke, po katerih smo spraševale v anketi, smo z določenimi strokovnjaki opravile podrobnejši intervju. Drugi vzorec raziskave predstavljajo intervjuji s strokovnjaki (sadjarji): Germano Pivk, lastnico ekološke kmetije pr' Blaževc, Boštjanom Godcem, višjmi strokovno raziskovalnim asistentom na Kmetijskem inštitutu Slovenije, Majo Zaplotnik, lastnico drevesnice v Dorfarjah pri Škofji Loki, Martinom Mavsarjem, direktorjem Gozdarsko kmetijske zbornice, ter carjevičem¹ leta 2023, gospodom Srečkom Omerzelom.

3.1.2 Opis merskega instrumenta

Na občini smo pridobile podatke o namembnosti zemljišč. V wordovem dokumentu smo izdelale anonimno anketo o vzgoji jablan v Žireh. Anketo o sortah jablan je

¹ Najskrbnejši lastnik travniškega sadovnjaka za tekoče leto prejme **naziv carjevič**, ki ga podeljujejo v Kozjanskem parku od leta 2009. Lastnik, ki po oceni komisije Kozjanskega parka pridobi največje število točk, je v času Praznika kozjanskega jabolka razglašen za Carjeviča leta. Ustoličen je na kamnitem sadjarskem tronu, ki stoji pri upravi Kozjanskega parka, njegov avtor pa je domači umetnik Franci Černelč.

Podelitev naziva Carjevič je priznanje, ki si ga lastnik travniškega sadovnjaka prisluži za skrbno delo, trud in tudi v spodbudo za nadaljnje vzdrževanje sadovnjaka.

sestavljalo 14 vprašanj s podvprašanji. Vprašanja so bila tako odprtega kot zaprtega tipa.

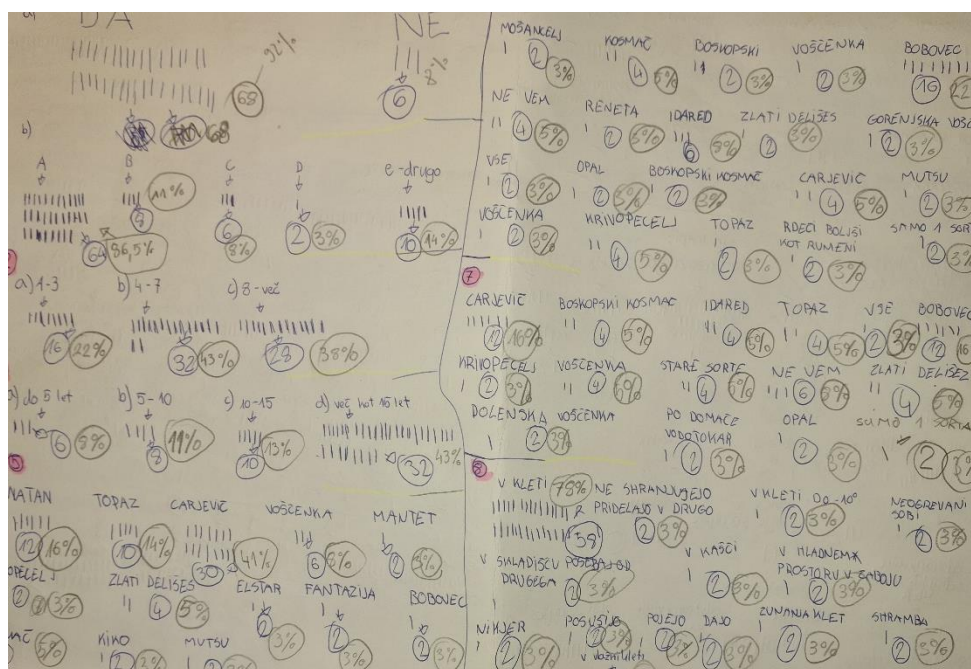
3.1.3 Opis postopka zbiranja podatkov

Anketo smo razdelile sošolcem in jih prosile, naj poprosijo (stare) starše, da anketo rešijo. Za intervjuje smo se predhodno dogovorili preko telefona ali e-pošte.

3.1.4 Obdelava podatkov

Ko je posamezno anketo izpolnilo določeno število oseb, smo začele s pregledovanjem podatkov. V Wordov dokument smo prepisale vprašanja in pod njimi pripisale odgovore od najpogostejših do najredkejših oz. pri odprtih vprašanjih prepisale celotne odgovore. Poleg odgovorov smo dopisale tudi število in odstotke, ki predstavljajo delež celote.

Ko smo zbrale vse odgovore, smo se lotile izdelovanja grafov v aplikaciji Excel. Uporabile smo tortne prikaze in stolpčni diagram. V vse grafe smo vključile tudi odstotke.

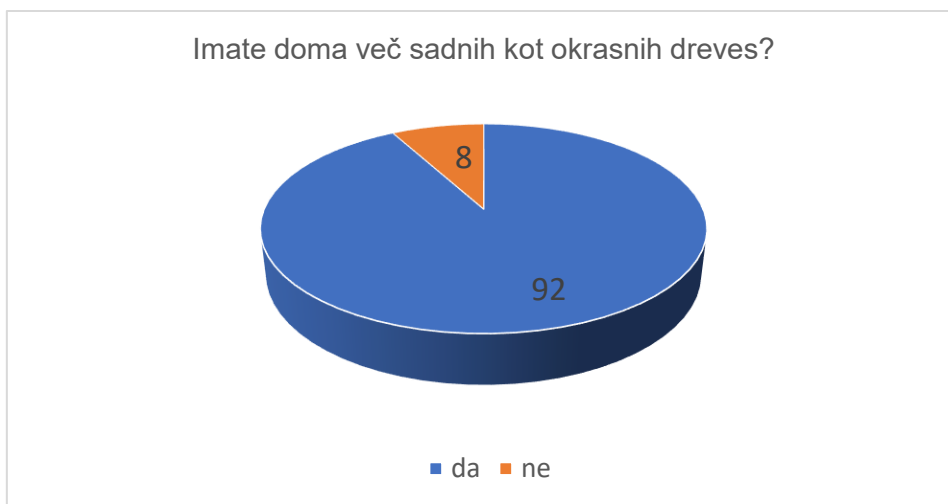
Slika 21: Prešteti odgovori z deleži (Vir: Lastna fotografija)

Posnete intervjuje smo prepisale in jih skupaj z že zapisanimi odgovori drugih intervjuvancev smiselno uredile.

3.2 REZULTATI

3.2.1 Rezultati ankete

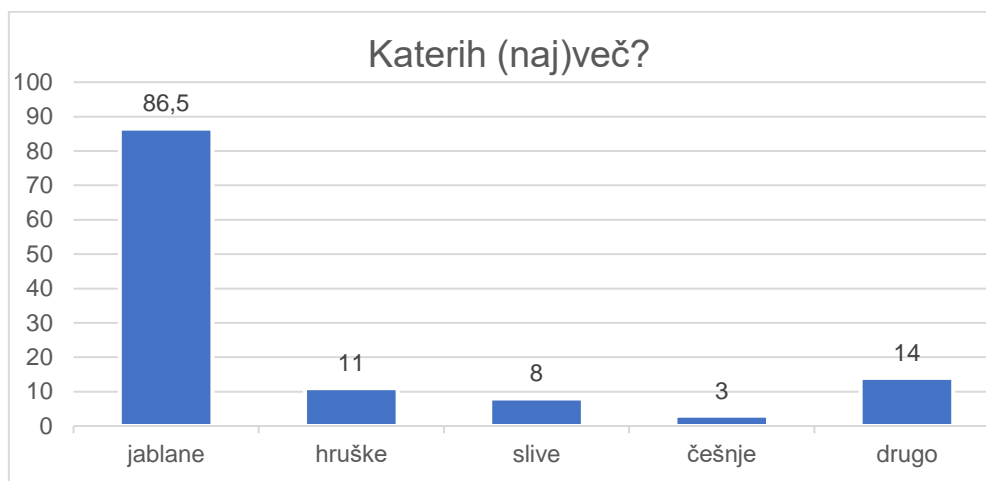
Večina anketiranih (92 %) pravi, da imajo doma več sadnih kot okrasnih dreves. Ostali (8 %) pa dajejo prednost okrasnim drevesom. To dokazuje, da prebivalci Žirov raje sadijo sadna drevesa, saj imajo od njih tudi koristi – pridelek.

Graf 1: Sadno drevje v primerjavi z okrasnim

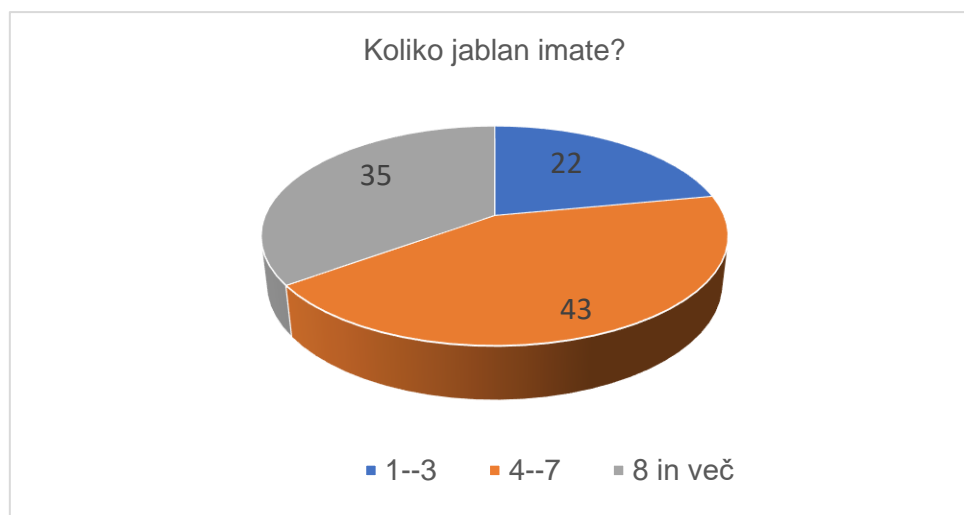
Slika 22: Domač okrasni vrt (levo), sadno drevje – hruške (desno) (Vir: Osebni arhiv družine Novak)

Graf 2: Pogostost sadnih dreves

Pri tem vprašanju so anketiranci lahko obkrožili več odgovorov.

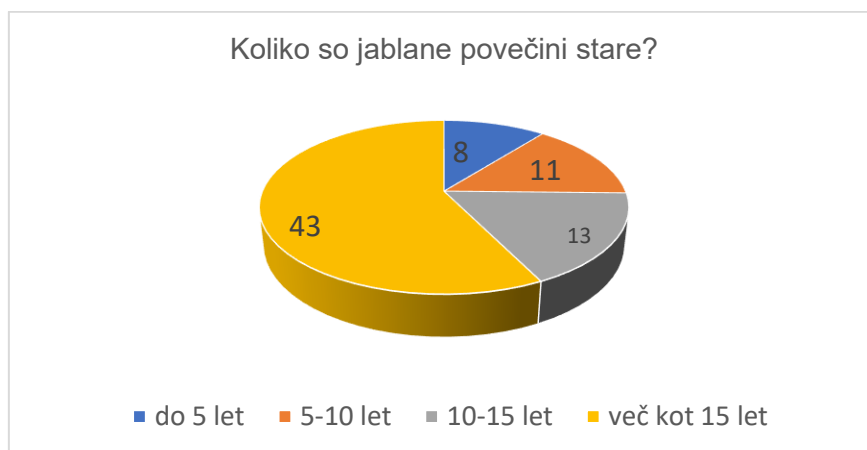
Največ anketirancev je obkrožilo, da ima doma jablane (86,5 %), hruške ima 11 % anketirancev, slive ima 8 % anketirancev, češenj pa je v Žireh malo (3 %). Anketirancev, ki doma nimajo nobenega od naštetih sadnih dreves, je 14 %. S pomočjo te ugotovitve lahko sklepamo, da ima največ prebivalcev v Žireh najraje jabolka.

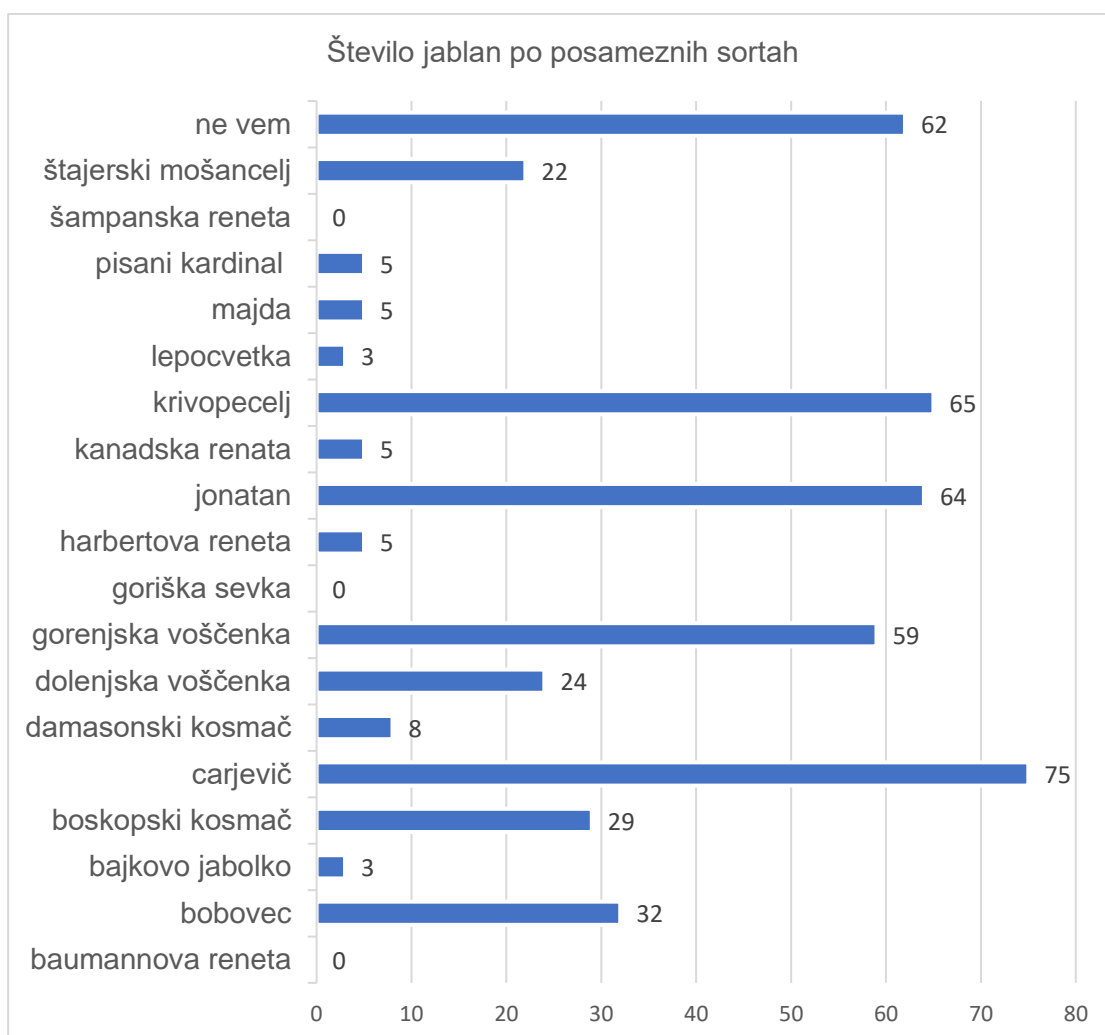
Graf 3: Število jablan

22 % anketirancev ima na domačem vrtu 1–3 jablane. Kar 43 % anketiranih ima nasajenih 4–7 jablan. 35 % anketirancev pa ima na vrtu več kot osem jablan.

Večina anketirancev (43 %) ima jablane stare več kot 15 let. 8 % anketirancev ima 5 let stare jablane. 11 % anketirancev ima jablane stare 5-10 let. 13 % anketirancev pa ima 10–15 let stare jablane (Graf 4).

Graf 4: Starost jablan

Graf 5: Katerih jabolk je največ

Največ anketirancev je navedlo, da imajo doma carjeviča (75 %), za carjevičem sledi krivopecelj (65 %), za krivopeceljem je jonatan (64 %), za jonatanom je gorenjska voščenska (59 %), za njo bobovec (32 %). Natančnejše podatke prikazuje Graf 5. Nihče v Žireh pa nima šampanjske renete, goriške sevke in baumannove renete.

Kar v 62 % anketiranci ne vedo, katero sorto imajo. Od drugih sort (kamor so sami dopisali) so anketirani navedli še (glede na pogostost pojavljanja): topaz (37 %), beličnik (14 %), zlati delišes (14 %), opal (11 %) merkur (11 %), idared, (8 %); fantazija, elstar, moca, kiku po 3 %.

Na vprašanje, katera sorta se jim zdi najbolj okusna, so največkrat odgovorili carjevič (kar 42 %), nato jonatan in topaz. Posamezni, redkejši odgovori so bili voščenska, kosmač, kiku.

Najbolj obstojna sorta se anketirancem zdi bobovec. Najbolj odporna sorta pa je carjevič. Sledijo odgovori kosmač, idarered, voščenska.

Na vprašanje, kje shranjujejo jabolka, jih je kar 78 % odgovorilo, da v kleti, potem pa še v neogrevani sobi, v skladišču ločeno od drugega, v kašči, zunanji kleti in v hladnem prostoru. Redki so tudi napisali, da ne shranjujejo – da pojejo oz. predelajo.

Na vprašanje, katera drevesa so najtežja za vzdrževanje, so odgovori dokaj enotni: vsa *enako* (62 %), sledil je odgovor *nobena* (48 %).

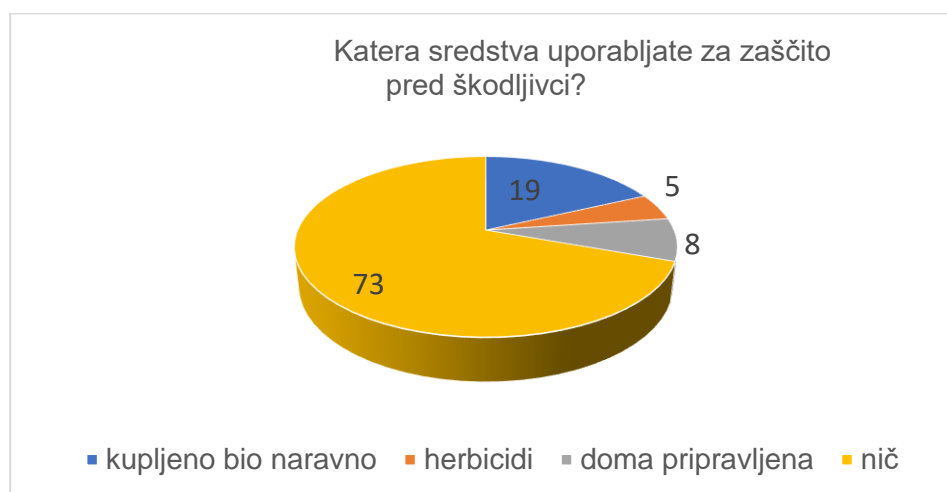
Od opravil spomladi obrezujejo (68 %), škropijo (14 %), gnojijo (14 %), čistijo oz. odstranijo plevel (8 %), cepijo (5 %). Poleti jih največ ne naredi nič (52 %), sledi špricanje (8 %), zalivanje (8 %), rezanje divjih poganjkov (5 %), včasih redčenje plodov (8 %), odstranjevanje odmrlih, gnilih jabolk (3 %), nekateri že obirajo (16 %).

Jeseni v največji meri obirajo, sledi jesensko obrezovanje in odstranjevanje vej.

S katerimi težavami, ki onemogočajo pridelek, se v zadnjem času najpogosteje srečajo pri sadjarstvu, so navedli rezultate, ki so prikazani v Tabeli 1.

Tabela 1: Težave, ki povzročajo izpad pridelka

	Vrsta težave (prim. suša, rja ...)
Vremenske razmere:	Pozeba (48 %), zmrzal (8 %), mraz (3 %), slana (3 %), vlaga (3 %)
Bolezni:	Rja (31 %), škrlup (8 %), rak (3 %), ožig vej (3 %), pepelasta plesen (3 %), razjede na deblu (3 %)
Škodljivci:	Uši (35 %), ose (22 %), črvi (16 %), ptiči (14 %), sršeni (14 %)
Drugo:	Zajci, gniloba, stara so in trhljena, srne

Graf 6: Sredstva za zaščito jabolk

Na vprašanje, katera sredstva uporabljate za zaščito pred škodljivci, je največ anketiranih (73 %) odgovorilo, da jih sploh ne uporablja. Kupljena bio (naravna) sredstva uporablja 19 % vprašanih, kupljena sredstva – pesticide uporablja le 5 % anketirancev, doma pripravljena sredstva pa ima 8 % vprašanih.

78 % vprašanih propadlo drevo nadomesti z novim.

22 % anketirancev svoje drevo zamenja z isto sorto, 26 % pa z drugo sorto. 52 % anketiranih Žirovcev je obkrožilo, da včasih zamenja drevo z isto sorto, včasih pa z drugo.

Graf 7: S katero sorto nadomeščate jabolka, če jih?

Če jabolka nimajo doma, jih 38 % anketirancev kupuje na eko kmetijah, 62 % anketirancev pa v trgovinah

3.2.2 Rezultati intervjujev

Na vprašanja, ki zadevajo raziskavo in se navezujejo na domač kraj, so odgovarjali gospa Germana Pivk, Boštjan Godec, ki nam je bil v veliko pomoč pri odgovoru na bistveno vprašanje – glede sort jablan v Žireh, Maja Zaplotnik ter Martin Mavsar. Pri gospe Germani Pivk se, kot edini v našem kraju, ukvarjajo z (intenzivno) vzgojo jabolka. Pri njej smo si ogledale tako travniški sadovnjak kot sadovnjak, kjer se ukvarjajo z intenzivno pridelavo.

Najprej navajamo intervjuja z gospo **Germano Pivk** (v odgovorih GP) in gospo **Majo Zaplotnik** (v odgovorih MZ), ker se določena vprašanja podvajajo.

Sliki 23 in 24: Raziskovalke v travniškem sadovnjaku (Vir: Osebni arhiv)

Slika 25: Raziskovalke v intenzivnem sadovnjaku (Vir: Osebni arhiv)

Slika 26: Gospa Germana obrezuje (Vir: Osebni arhiv) Slika 27: Travniška jablana (Vir: Osebni arhiv)

Kaj bi rekli, kako je razvito sadjarstvo, vzgoja jablan v Žireh v primerjavi z ostalimi kraji, mesti?

Žiri ležijo v kotlini, obdano s hribi, na 500 do 800 metrov nadmorske višine. Glede na relief in samo lego je zato zelo malo površin primernih za gojenje sadnega drevja. Tako lahko rečemo, da sadjarstvo v Žireh ni razvito.²

Slika 24: Žirovska kotlina
(Vir: <https://www.ziri.si/obcina>)

Koliko bi ocenili, da je v Žireh sadnih površin oz. jablan?

V občini Žiri je 2.20 ha intenzivnega sadovnjaka jablan, to so jabolane v vrsti, z žično oporo in protitočno zaščito, 0,30 ha nasada aronije ter cca 20 ha travniških sadovnjakov, to so posamezna drevesa jablan, hrušk, sliv, češenj in orehov, zasajena v okolici hiš, na površinah, kjer je prvotna raba travinje za krmo živali.

Ali obstaja register o številu posameznih sadnih dreves za posamezni kraj?

GP: Ne.

MZ: Kolikor je meni poznano, ne obstaja register o številu dreves za posamezni kraj. Evidence površin oziroma številu dreves obstajajo samo za intenzivne sadovnjake, katere podatke ima kmetijsko svetovalna služba za določeni kraj.

² stavbna zemljišča 307 ha; kmetijska zemljišča 1534 ha; gozdna zemljišča 3057 ha; voda 20 ha; druga zemljišča 5 ha (Vir: Andrej Poljanšek, Občina Žiri)

Katera sorta menite je v Žireh najpogostejša, kaj lahko poveste o travniških sadovnjakih pri nas?

GP: To so predvsem stare, odporne sorte v travniških sadovnjakih: goriška sevka (bolj na primorski del), mošancelj, zlata parmena, gorenjska voščenska ... Za območje Goropek in Opal je značilna gorenjska voščenska, ker so jih načrtno sadili v 60. letih 20. stoletja. Je bila akcija nasadov voščenk, ki so jih sadili na 6 metrov razdalje. Te sorte so povečini pozne sorte, pozno cvetijo, zorijo in obstanejo celo do marca, aprila.

Včasih so ravno te stare sorte predstavljale velik doprinos k prehrani. Intervjuvanka omeni Marijo Terezijo, da je uvedla kataster, še pokaže izris, kako so njeni (op. Marije Terezije) geometri vse natančno izmerili. Sogovornica pove, da je Marija Terezija kmetom zapovedala, da morajo v obliki drevoreda saditi tepke; kdor jih ni sadil, je bil tepen s palico, zato ime *tepka*. Namen tega je bila ublažitev lakote.

Za travniške sadovnjake je značilna izmenična rodnost, eno leto da, drugo ne – sadje raste na dvoletnih brstih. V travniških sadovnjakih niso dajali take pozornosti obrezovanju in vzgoji. Predelava sadja poteka ravno iz travniških sadovnjakih: suho sadje, sok, žganje, marmelade.

MZ: Od starih sort so najpogostejše bobovec, voščenska, carjevič. Od novejših sort pa jonagold, idared, topaz.

Pri anketi smo dobili kar precejšen delež odgovorov, da ne vedo, katero sorto imajo – zakaj menite, da je do tega prišlo?

GP: Starejši so se več ukvarjali s sadjarjenjem, dosajali so drevesa, cepili, si izmenjavali cepiče in se tudi več pogovarjali. Včasih so točno vedeli, za katero sorto gre. Za samooskrbo so doma delali sok, sušili sadje, kuhali žganje. Med mlajšimi pa zaradi socialnih in družbenih sprememb, ki so nastopile v 90. letih prejšnjega stoletja in pozneje, ni več zanimanja. Seveda pa je tudi vse manj priložnosti, ker travniški sadovnjaki počasi izginjajo. Stoletna drevesa se podirajo, posušijo, novih pa ne sadijo.

MZ: Sorte so lahko cepljene na podlago sejanec, katere življenjska doba je lahko približno 70 do 100 let (odvisno, kako oskrbovana so). Ker se v tem času lahko že generacije zamenjajo, je velikokrat lahko vzrok za nepoznavanje sort ta. Večkrat pa se

zgodí, da pri velikem številu dreves sort ne zapišemo, in sčasoma tudi pozabimo, katere smo posadili.

Katere podnebne spremembe/vremenski pojavi najbolj prizadanejo žirovske sadjarje?

GP: Na prvem mestu je gotovo pozeba – 2021, 2022, 2023 in 2024 – ter suša. In če pride do pozebe, se to zgodi tako v travniškem kot intenzivnem sadovnjaku.

MZ: Mraz v pomladanskih mesecih – pozeba, toča.

Veliko anketiranih je navedlo, da jablan nič ne škropijo; je to po vašem mnenju prav ali bi morali bolj poskrbeti za zaščito pred škodljivci?

GP: Na starih in visokih drevesih je praktično nemogoče izvajati kakršno koli varstvo. Ker v večini primerov gre za odporne sorte, to niti ni potrebno. Tudi zato, ker gre pridelek v glavnem za predelavo. Če pa bi hoteli pridelati lepa zdrava jabolka v travniških sadovnjakih, bi morali izvajati zaščito proti škrlupu in jabolčnemu zavijaču. Škodljivci so res problem. Če se prej otopli, je tudi škodljivcev več, vendar vzamemo to kot kolateralno škodo. Problem so tudi toče, zato so v intenzivnem sadovnjaku nameščene mreže proti toči.

Mogoče kaj na bazi barka, cinkra, neemAzal (proti ušem) – kot živčni strup, podobno kot oliva. Vedno za uši gledam z lupo, dokler so majhne, še deluje. Je pa to rastlinsko sredstvo, ni insekticid, ki bi bil nevaren za ljudi.

Gnojimo pa, običajno s hlevskim gnojem, spomladi in jeseni. Dodajamo pa tudi fosfor, kalcij, pesek. V tem območju je zemlja kislá, zato se dodaja fosfate.

MZ: Ali sadno drevje škropimo ali ne, je odvisno od vsakega posameznika. Zagotovo so velika nihanja vremena in klimatske spremembe razlog za več bolezni in škodljivcev in če teh ne zatiramo, je rodnost manjša ali nična, kvaliteta pridelka slabša ..., poleg tega pa še bolezni in škodljivci množijo, in je lahko potem vsako leto slabše. Na drugi strani pa lahko s pretiranim škropljenjem in neznanjem uporabe sredstev za zatiranje bolezni in škodljivcev povzročimo odpornost bolezni in škodljivcev na pripravke in prav tako na koncu pridemo do prerazmnožitve le-teh. Tako, da je moje mnenje glede zaščite sadnega drevja tako, da je smiselno skrbeti za zdravje rastlin, ko imamo dovolj znanja, kdaj in kako uporabljati sredstva za zaščito.

Ker je bolezn, škodljivcev ogromno in bi o tem lahko napisali več deset strani, bi tukaj omenila le, da je zelo pomembna preventiva pri boleznih. Da naredimo zaščito, preden se bolezen pojavi. Pri škodljivcih pa je pomembno, da drevesa redno opazujemo in da z zaščito – zatiranjem – začnemo na začetku, ko se pojavijo prvi škodljivci in s tem preprečimo razmnožitev/širjenje. Obstaja veliko naravnih/bioloških/mehaničnih načinov preprečevanja in zatiranja. Smiselno je, da najprej poskusimo s tem, v kolikor s tem ne gre, nadaljujemo s kemičnimi sredstvi.

Zakaj več jablan kot hrušk?

GP: Sama obstojnost: hruška ima obstojnost 2 meseca, jabolko pa skoraj celo leto, 10 mesecev.

Potekajo kakšna izobraževanja?

GP: Da, izvajali bomo o cepljenju – narediš cepiče (vejice) in lahko cepiš različne sorte dreves. V intenzivni sadovnjak pride tudi kontrola, v treh mesecih so bili štirikrat in testirajo na veliko stvari – liste, jabolka, zemljo, potem dobiš poročilo na 18 straneh.

Katero sorto bi priporočili začetniku za sajenje in zakaj?

MZ: Začetniku bi priporočala saditi sorte, ki so manj zahtevne za vzgojo in manj občutljive na bolezn in škodljivce. To so starejše sorte, kot so carjevič, voščenska, bobovec..., ali pa novejše sorte, ki so odporne na bolezn (predvsem na jablanov škrlup), kot so topaz, merkur, opal ...

Zakaj menite, da imajo jabolka simbolni pomen?

GP: Ja, včasih so jabolka predstavljala najbolj enostavno hrano.

Zanimiv je tudi rek: *Jablani moraš samo obljubiti, da jo boš dal stran, in potem bogato obrodi.*

MZ: V velikih krajih po Sloveniji imajo jabolka zelo velik pomen, lahko bi rekli temu tudi simbolni pomen (na primer na Kozjanskem je Kozjansko jabolko). V Sloveniji se pridelava od sadja največ jabolka, več kot 70 %, tako da bi tudi iz tega vidika lahko rekli, da ima poseben simbolni pomen.

Nenavadno se nam zdi, da anketirani pravzaprav ne vedo, kaj jim raste na sadnem vrtu. Ali kot je dejal **Martin Mavsar**, direktor Kmetijsko-gozdarske zbornice: *Različne sorte se na različnih rastiščih in okoljih različno fenotipsko odzovejo. Kar je povsem normalno, zato je dobro, da četudi nimamo posebnih ciljev, se ob sajenju ugrizne v kislo jabolko in izdelava načrt nasada, ki se ga dopolnjuje in hrani.*

Sicer pa je **Boštjan Godec** odgovoril na naše vprašanje:

/.../ da za veliko (več kot pol) jablan lastniki ne vedo, za katero sorto gre. Zakaj menite je do tega prišlo? Prosimo tudi za komentar rezultatov.

1. V pestrosti sortimenta se rado zgodi, da ljudje malo pomešajo sorte. Pogosto si zapomnijo tisto, ki ima značilno različne plodove (kosmač), težje je s sortami, ki so si zelo podobne (bobovec, krivopecelj). Da ljudje ne vedo za sorte, je pa pogosto vzrok tudi v tem, da je bilo sadjarstvo na kmetijah v preteklosti bolj kot ne dodatna panoga, od katere se ljudje običajno niso preživljali živeli, ampak jim je sadje predstavljalo priboljšek. Dejansko se vedenje o sorti pogosto skrči na izrazoslovje, kot je npr. sladka jabka, ta kislja, drobna, debeli plodovi, pozna, zgodna, pisana ...

2. Naveden sortiment vašega okoliša je kar precej pester in značilen za prvo polovico 20. stoletja. Šampanjska in baumannova reneta sta bili tudi sicer pri nas manj razširjeni, goriška sevka pa se je priporočala bolj za severno primorsko regijo (Goriška, Tolmin, Cerklje). Dober nadomestek goriški sevki je bobovec (že na zunaj sta si sorti kar podobni), tako da se je ta bolj širil. Preseneča me visok delež carjeviča. V povprečju se je na našem področju sadilo največ bobovca (večnamenskost uporabe plodov). Mogoče je potrebno povedati, da sta krivopecelj in bobovec po nekaterih podatkih dva različka skupnega prednika in sta si v resnici zelo podobna. Pri plodovih krivopecelja je delež plodov s krivim pecljem relativno majhen. Če pogledate plod krivopecelja z ravnim pecljem in plod bobovca, opazite veliko podobnost plodov.

Kot zanimivost dodajamo še odgovore lastnika naziva carjevič 2023, ki ga podeljujejo v Kozjanskem parku, gospoda **Srečka Omerzela**. Za ta prispevek smo se odločile tudi v simboličnem pomenu, ker je tudi carjevič v naši nalogi izbran kot »car« jabolka, tudi eden od intervjuvancev je ocenil, da je delež njegove prisotnosti v Žireh presenetljivo visok.

Pri vprašancu imajo okrog 90 dreves. Od jablan je prisoten bobovec, krivopcelj, jonatan, carjevič, mušancelj, reneta, idared, cigančica in kanada. S sadjarstvom se je srečal že kot otrok. Takrat je moral pomagati očetu pri oskrbi jablan in zaščiti pred divjadjo. Do naziva Carjevič je prišel, ko je komisija izbirala med 11 sadovnjaki in je na podlagi kriterijev ocenjevala, kateri sadovnjak je najbolj urejen. Sadovnjake so si prišli tudi ogledat. Nagrada oz. naziv Carjevič mu pomeni spodbudo za naprej. Sicer pa meni, da sadjarstvo človeku pomeni ozimnico, oskrbo, zdravo prehrano in hkrati tudi veselje do narave in živali. Na vprašanje, kaj naredijo s pridelkom, je odgovoril, da imajo pridelke za ozimnico, delajo pa tudi sok ter jabolčni kis. Gospod Omerzel mlade sadike do 15 let zaščiti z mrežami, ki ščitijo pred zajci, imajo pa tudi žičnato ograjo pred srnjadjo. Od vseh vremenskih ekstremov izpostavi točo in pozebo. Osebno meni, da se za avtohtone jablane premalo skrbi, premalo se obrezuje drevesa. Potrebno je poskrbeti, da se slovenske avtohtone sorte ohranijo. Sam ni poklicni sadjar, pa se je vsega naučil sam – obrezovanja, zaščite dreves ..., kar je lahko spodbuda vsakemu izmed nas.

Slika 25: Srečko Omerzel pri obiranju jabolk
Vir: Osebni arhiv Srečka Omerzela

Slika 26: Bogata letina
(Vir: Osebni arhiv Srečka Omerzela)

Slika 27: Pogled na travniški sadovnjak carjeviča 2023 (Vir: Osebni arhiv Srečka Omerzela)

Slika 28: Travniki sadovnjak in z mrežo zaščitene mlade jablane (Vir: Osebni arhiv Srečka Omerzela)

4 RAZPRAVA

Cilj raziskovalne naloge je bil ugotoviti, katere sorte jablan prevladujejo v Žireh, kakšne so težave pri njihovi vzgoji in kako prebivalci pristopajo k sadjarstvu. Za pridobivanje podatkov smo uporabile metodo anketiranja, intervju s strokovnjaki in odšle na teren.

Anketo smo izvedle med 74 anketiranci, večinoma so bili starejšimi prebivalci Žirov, ki imajo doma vsaj eno jablano. Anketa je vsebovala devet vprašanj, ki so zajemala sorte jablan, starost dreves, težave pri vzgoji in načine zaščite pred škodljivci. Poleg tega smo opravile intervjuje s strokovnjaki na področju sadjarstva in opazovale sadovnjak v bližini Žirov.

V primerjavi z okrasnim drevjem je neprimerno več sadnega. Največ anketirancev je obkrožilo, da ima od tega doma jabolane (86,5 %). S pomočjo te ugotovitve lahko sklepamo, da ima največ prebivalcev v Žireh najraje jabolka. Intervjuvanka Pivk je povedala, da je jabolko v bistvu najbolj hvaležen sadež, zato najbrž tudi tak odstotek teh – najdlje zdrži in je uporabno za veliko stvari za predelavo.

Kar 43 % anketiranih ima nasajenih 4–7 jablan. 35 % anketirancev pa ima na vrtu več kot osem jablan.

75 % anketirancev pravi, da imajo doma carjeviča, kar je presenetljivo visok delež, s 65 % sledi krivopecelj, za njim sledita jonatan in gorenjska voščenska (64 % in 59 %), nato bobovec, boskopski kosmač, dolenska voščenska, štajerski mošancelj, ostale sorte so zastopane pod 20 %. Nihče v Žireh pa nima šampanjske renete, goriške sevke in baumannove renete. Kar v 62 % vprašanih ne ve, katero sorto imajo. Intervjuvanka Pivk je povedala, da so se starejši več ukvarjali s sadjarjenjem, dosajali so drevesa, cepili, si izmenjavali cepiče in se tudi več pogovarjali. Včasih so točno vedeli, za katero sorto gre. Za samooskrbo so doma delali sok, sušili sadje, kuhali žganje. Med mlajšimi pa zaradi socialnih in družbenih sprememb, ki so nastopile v 90. letih prejšnjega stoletja in pozneje, ni več zanimanja. Intervjuvanka Zaplotnik pa je pridala, da so sorte lahko cepljene na podlago sejanec, katere življenjska doba je lahko približno 70 do 100 let (odvisno kako oskrbovana so). Ker se v tem času lahko že generacije zamenjajo, je velikokrat lahko vzrok za nepoznavanje sort ta. Večkrat pa se zgodi, da pri velikem številu dreves sort ne zapišemo, in sčasoma pozabimo, katere smo posadili.

Boštjan Godec s Kmetijskega inštituta je rekel, da se v pestrosti sortimenta rado zgodi, da ljudje malo pomešajo sorte. Pogosto si zapomnijo tisto, ki ima značilno različne plodove (kosmač), težje je s sortami, ki so si zelo podobne (bobovec, krivopecelj). Da ljudje ne vedo za sorte, je pa pogosto vzrok tudi v tem, da je bilo sadjarstvo na kmetijah v preteklosti bolj kot ne dodatna panoga, od katere se ljudje običajno niso preživljali živeli, ampak jim je sadje predstavljalo priboljšek. Dejansko se vedenje o sorti pogosto skrči na izrazoslovje kot je npr. »sladka jabka, ta kislja, drobna, debeli plodovi, pozna, zgodna, pisana ...«

Izkazalo se je, da so v večini še vedno najpogosteje zastopane avtohtone sorte, tiste, ki so bile sicer bolj značilne za travniške sadovnjake, četudi – glede na število dreves, ki jih imajo, in njihovo velikost, lego – ne gre več za travniške sadovnjake (imajo 4–7 jablan).

Od drugih sort so anketirani navedli topaz (37 %), beličnik (14 %), zlati delišes (14 %), opal (11 %) merkur (11 %) ...

Kar 78 % vprašanih jabolka shranjuje v kleti.

Na vprašanje, katera drevesa so najtežja za vzdrževanje, so odgovori dokaj enotni: *vsa enako*, sledil je odgovor *nobena*. Iz tega lahko sklepamo, da se anketirani z vzgojo sadja radi ukvarjajo.

Od opravil spomladi obrezujejo, škropijo in gnojijo v enakem deležu, čistijo oz. odstranijo plevel, tudi cepijo. Poleti jih največ ne naredi nič, nekateri pa že obirajo.

Jeseni v največji meri obirajo, sledi jesensko obrezovanje in odstranjevanje vej.

Med vremenskimi težavami so največ pripisali pozebi, vendar večina ostalih (zmrzal, mraz, slana) sodijo pod isto področje – mraz. Nekaj jih je navedlo tudi vlago. Od bolezní so največkrat omenili rjo. Pri škodljivcih pa uši, ose, ptiče, sršene. Nekateri so potem napisali še zajce in srne. Od vremenskih neprilik sta pozebo navedli tudi intervjuvanki Pivk in Zaplotnik.

Pohvalno je, da Žirovci ne uporabljajo kemičnih sredstev za zaščito svojih dreves.

Pri intervjuvanki Pivk smo se pozanimale o Žireh kot sadjarskem kraju. Ta nam je povedala, da Žiri ležijo v kotlini, glede na relief in samo lego je zelo malo površin primernih za gojenje sadnega drevja.

Včasih so ravno stare sorte predstavljale velik doprinos k prehrani.

Na podlagi rezultatov in razprave se bomo opredelile do postavljenih hipotez.

Prva hipoteza: Od sadnega drevja v Žireh prevladujejo jablane.

Hipotezo potrjujemo, saj ima 86,5 % anketirancev doma jablane, kar je največji delež med sadnim drevjem. Hruške, slive in češnje so zastopane v precej manjši meri.

Druga hipoteza: Večina ljubiteljskih sadjarjev pozna sorte svojih jablan. Hipotezo zavračamo, saj 62 % anketirancev ne ve, katero sorto jablan ima. To kaže na pomanjkanje poznavanja sort.

Tretja hipoteza: Avtohtone slovenske sorte jablan še vedno prevladujejo nad novimi. Hipotezo potrjujemo. Stare sorte, kot so carjevič, krivopecelj in gorenjska voščenska, so še vedno priljubljene. Je pa res, da so tudi novejša sorte, kot so jonatan in topaz, pogosto zastopane.

Četrta hipoteza: Od vremenskih neprilik je največja težava mraz. Hipotezo potrjujemo, saj so neugodne vremenske razmere, kot so pozeba, zmrzal in suša, največji izziv pri vzgoji jablan.

V več krajih po Sloveniji imajo jabolka zelo velik pomen, lahko bi rekli temu tudi simbolni pomen, prim. Kozjansko jabolko. Je pa tudi Mavsar potrdil simboliko: *Ker je to sadež, ki je avtohton, uspeva skoraj povsod v Sloveniji. Iz njega lahko izdelamo skoraj, kar želimo. Ideje so neomejene. Ko ga jemo presnega, od njega ne ostane skoraj nič, razen peclja in pečk. Imajo izjemen izkoristek.*

Družbena odgovornost

Če je bil cilj naloge ugotoviti, katere sorte jablan v Žireh prevladujejo, in smo naleteli na odziv, da v kar 62 % za posamezno jablano ne vedo, katere sorte je, predlagamo, kot menijo tudi naši sogovorniki, da se izdelava načrt zasaditve in se ga dopolnjuje.

To bo olajšalo vzgojo jablan, imeli bomo jabolka, ki so nam všeč po okusu oz. zdržijo toliko časa, kot želimo/potrebujeemo. Prav tako je naš izbor lahko prilagojen vremenskim podnebnim razmeram, za katere smo ugotovile, da v največji meri povečujejo izpad pridelka. Ker jablane sodijo kar v samostojen ekosistem, naj bi tudi vedelo, katere sorte potrebujejo katere opraševalce oz. kateri so njihovi dobri sosedi.

V kolikor želimo zmanjšati potrebo po škropljenju, lahko, kot nam je dejala tudi ena od intervjuvank, sadimo novejša sorte, ki so odporne na npr. škrlup. Prav tako je smiselno vedeti, kdaj želimo, da posamezna sorta zori (ali zgodaj ali pozno), kar nam omogoča dolgotrajnejšo obstojnost oz. prisotnost čez precejšen del koledarskega leta.

Čeprav danes ni več toliko predelave, kot jo je bilo včasih, bi lahko pomislili, za kateri namen gojimo jablane: ali za predelavo, neposredno/takojšnje uživanje ali shranjevanje (ozimnico).

Ali kot je dejala naša vrstnica, ki je v letošnjem letu tekmovala na tekmovanju za Zeleno pero in osvojila zlato priznanje ter v svojem sklepu povzela družbeno odgovornost: *Vsak ima svojo najljubšo jablano in zato je prav, da ohranimo njihovo raznolikost. Težava je predvsem v ohranjanju starih, visokodebelnih jablan. Tega se zaveda vedno več ljudi in organizacij – različna sadjarska društva po Sloveniji, Biotehniška fakulteta, Kmetijski inštitut Slovenije ... Ti izvajajo različne aktivnosti, ki izpostavljajo pomen travniških sadovnjakov, izvajajo delavnice in predavanja o predelavi sadja, organizirajo razstave sadja s poudarkom na ohranjanju starejših sort. Sodelujejo pri pomladitvi obstoječih travniških sadovnjakov in vključevanju novih v kulturno krajino. Poudarjajo pomen preprečevanja zaraščanja kmetijskih površin in s tem ohranjanje identitete slovenske kulturne krajine. Trudijo se za prenos znanja strokovnjakov na lokalno prebivalstvo, predvsem na mlade, ki se ukvarjajo s kmetijstvom.*

Žal sem opazila, da ljudje, s katerimi sem se pogovarjala, teh aktivnosti ne poznajo. Ne vedo, kako velik je pomen teh jablan in da obstajajo strokovnjaki, ki jim lahko pri

njihovi ohranitvi pomagajo. Na splošno bi bilo o tej temi dobro več govoriti – v šoli, v medijih, doma ... Mogoče bi tudi naša šola lahko izvedla naravoslovni dan, ki bi vključeval obisk travniškega sadovnjaka, kjer bi spoznali, kako pomembna je njegova vloga (Deronja, 2025).

5 ZAKLJUČEK

Po raziskovanju in potovanju med prebiranjem teorije in med nasadi jabolk so se nam ne le cedile sline, ampak smo se tudi veliko naučile. Starejši ljudje se radi ukvarjajo s sajenjem jabolk in obrezovanjem jablan, medtem ko mladim to ni v interesu ali pa jim čas ne dopušča. Že s prebiranjem teorije so se nam odprla nova obzorja, prej smo jabolka delile na sladka in kislá, lepa in grda.

Jabolka, ki so okrogla, debela in brez odrgnin, pikasta, so sicer v trgovinah pogostejša, to pa ne pomeni, da je domače jabolko slabše. Zdaj, ko smo se toliko naučile in vemo, koliko časa, volje in slovenske tradicije je vključeno v pridelavo jabolk, bomo z veseljem jedle domača jabolka. Na obisku pri intervjuvankah smo slišale za veliko jablanovih sort, za katere nismo prej vedele, da sploh obstajajo. Opazile smo, da je letina vsako leto manjša, saj prihaja do podnebnih sprememb, kar je zelo zaskrbljujoče. Jabolko ni le hrana, kar je veljalo že iz časa Marije Terezije. Pomaga ti pri zdravju, z njimi se prehranjujejo nekatere živali, spet drugim pomenijo zavetišče, za nekatere ljudi pa je to tudi delo oz. se profesionalno ukvarjajo z vzgojo jabolk.

Našo nalogo smo izdelovale v jesenskih in zimskih mesecih, ko jablane v sadovnjakih počivajo. Nadgradnjo naloge vidimo v opazovanju cvetenja, rasti in zorenja jabolk, njihovega obiranja in shranjevanja. Lahko bi primerjale obrana jabolka s teoretičnimi opisi in skušale same določiti vrsto jablane. Na tak način bi lahko pomagale tudi lastnikom sadovnjakov, ki ne vedo, katero sorto imajo.

Je pa ta naloga prva, ki je v našem kraju preučevala sadno drevje. Morda smo z njo tudi lastnikom dreves ozavestile pomen, ki ga ima jablana v naši kulturni krajini.

Ena od raziskovalk je prepričala svojega očeta, da je narisal zemljevid z legendo sadnega drevja v njihovem sadovnjaku. Ker je bil sadovnjak kupljen, se pojavi isti problem kot pri 62 % vprašanih iz naše raziskave – da ne vedo, za katero sorto gre.

Slika 29: Zemljevid domačega sadovnjaka (Vir: Lastna fotografija)

Upamo, da je tudi komu, ki je bil vključen v vzorec naše raziskave, naloga vzpodbudila zanimanje o (lastnih) jabolkih. Ko bomo naslednjič ugriznile v jabolko, se bomo spomnile našega raziskovanja in tudi, da eno jabolko na dan odžene zdravnika stran. Naj bo v prenesenem pomenu čim več carjev(ičev) tudi in čim manj tepk³.

³ tépka -e ž: neumen, neumnica

6 VIRI IN LITERATURA

Erjavec, Gašper: *Sorte jablan v visokodebelnih sadovnjakih na območju občine Ivančna Gorica*. Diplomsko delo. Ljubljana: Biotehniška fakulteta, 2010.

Godec, Boštjan in Goljat, Andrej: *Jabolko na dan: od starih sort do novih receptov*. Ljubljana: Kmečki glas, 2009.

Godec, Boštjan. *E-sporočila, telefonski pogovor*. Ljubljana-Žiri, september 2024-februar 2025.

Godec, Boštjan: *Opisi sort jablan in hrušk: travniški sadovnjaki avtohtonih in tradicionalnih slovenskih sort kot podpora biotske pestrosti in ohranjanja tradicionalnega kulturnega vzorca slovenskega podeželja*. Ljubljana: Kmečki glas, 2022.

Deronja, Sara: *Katera jablana je pa tebi najbolj všeč? Nizka, višja, najvišja – vse različne, vse odlične*. Zmagovalni prispevek za državno tekmovanje Zeleno pero. Žiri: Osnovna šola Žiri, 2025.

Grešak, Nada: *Stare sorte jablan za nove čase*. Hrastnik: Robema 2006.

Mavsar, Martin. *E-sporočilo*. Ljubljana-Žiri, januar 2025.

Naš sadni izbor : najustreznejše sorte za vaš sadovnjak. Ljubljana: Kmečki glas 1990.

Omerzel, Srečko. *Intervju*. Žiri-Podsreda, februar 2025.

Pivk, Germana. *Intervju*. Žiri, Izgorje: januar-februar 2025.

Poljanšek, A. *E-sporočilo*, Žiri: januar, 2025.

Sadni izbor za Slovenijo 2002. Krško: Revija SAD, 2003.

Viršček Marn, Mojca in Stopar, Matej: *Sorte jabolka*. Ljubljana: Kmečki glas 1998.

Zalokar, Janez. *Umno kmetovanje in gospodarstvo*. Ljubljana: Kranjska kmetijska družba, 1854, pridobljeno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-NXCW0ICB/515d30e4-0e85-4453-b469-70fff9a1a1fb/PDF>, november 2024.

Zaplotnik, Maja. *Intervju (e-sporočilo)*. Žiri- Dorfarje: februar, 2025.

Priloga 1: Anketni vprašalnik

ANKETNI VPRAŠALNIK

Smo sedmošolke Ula, Iza in Neža. V letošnjem šolskem letu delamo raziskovalno nalogo na temo jabolk oz. jablanovih dreves. Prosimo vas, če odgovorite na spodnja vprašanja. Vsi odgovori so anonimni. Za sodelovanje se vam najlepše zahvaljujemo.

1. a) Imate doma več sadnih kot okrasnih dreves? Obkrožite. DA NE
b) Katerih največ? Obkrožite.
a) jabolane b) hruške c) slive d) češnje e) drugo: _____
2. Koliko jablan imate? Obkrožite. a) 1–3 b) 4–7 c) 8 in več
3. Koliko so jabolane povečini stare? Obkrožite.
a) do 5 let b) 5-10 let c) 10-15 let d) več kot 15 let
4. Prosimo obkrožite črko pred sorto, ki jih imate, in dopišite njihovo starost.

	SORTA	PRIBLIŽNO STAROST (V LETIH)	Število dreves te sorte
a.	Baumannova reneta		
b.	Bobovec		
c.	Bojkovo jabolko		
d.	Boskopski kosmač		
e.	Carjevič		
f.	Damasonski kosmač		
g.	Dolenjska voščenska		
h.	Gorenjska voščenska		
i.	Goriška sevka		
j.	Harbertova reneta		
k.	Jonatan		
l.	Kanadska reneta		

m.	Krivopecelj		
n.	Lepocvetka		
o.	Majda		
p.	Pisani kardinal		
q.	Šampanjska reneta		
r.	Štajerski mošancelj		
s.	ne vem		

5. Katera sorta se vam zdi najbolj okusna?

6. Katera sorta je najbolj obstojna?

7. Katera sorta je najbolj odporna?

8. Kje shranjujete jabolka?

9. Katera sorta je najbolj zahtevna za vzdrževanje?

10. Katera opravila opravite na drevesih? Dopišite za posamezni letni čas.

Spomladi:

Poleti:

Jeseni:

11. Katera sredstva uporabljate za zaščito pred škodljivci? Obkrožite.

- a) Kupljena bio (naravna) sredstva b) kupljena – pesticidi c) doma pripravljena
d) nič

12. S katerimi težavami se v zadnjem času najpogosteje srečate pri sadjarstvu, ki onemogočajo pridelek. Obkrožite in dopišite.

		Vrsta težave (prim. suša, rja ...)
a	Vremenske razmere:	
b	Bolezni:	
c	Škodljivci:	
d	Drugo:	

13. Če vam propade določeno drevo, jablana, ga nadomestite z novim? DA

NE

Če da, s katero sorto? Obkrožite. a) isto b) drugo c) včasih isto, drugič drugo

14. Ali jabolka sicer, če nimate svojih, kupujete na eko kmetijah ali v trgovini?

a) Na eko kmetijah b) v trgovini

Priloga 2: Primer vprašanj za intervju za strokovnjake

1. Ali obstaja register o številu posameznih sadnih dreves za posamezni kraj? Če da, kakšno je stanje na Gorenjskem, v Žireh?
2. Katera sorta menite je v naših krajih najpogostejša?
3. Pri anketi smo dobili kar precejšen delež odgovorov, da ne vedo, katero sorto imajo – zakaj menite, da je do tega prišlo?
4. Katere podnebne spremembe/vremenski pojavi najbolj prizadanejo žirovske sadjarje?
5. Veliko anketiranih je navedlo, da jablan nič ne škropijo; je to po vašem mnenju prav ali bi morali bolj poskrbeti za zaščito pred škodljivci?
6. Katere stvari pred posameznimi škodljivci, zajedalci, boleznimi predlagate?
7. Kakšni so glavni izzivi danes pri vzgoji jabolk?
8. Kateri so ključni dejavniki za uspešno vzgojo zdravih jabolk?
9. Kako se soočate s škodljivci, ki pridejo v sadovnjak?
10. Kakšno vlogo igrajo vremenske razmere pri vzgoji jabolk?
11. Zakaj menite ali imajo jabolka v Sloveniji poseben simbolni pomen?
12. Katero sorto bi priporočili začetniku za sajenje in zakaj?

Priloga 3: Vprašanja za intervju – carjevič leta 2023

Kdaj, kdo in kako vas je navdušil nad sadjarstvom?

Kako velik sadovnjak imate, koliko in katere vrste dreves imate v njem?

Kako je potekalo ocenjevanje za nagrado, ki ste jo prejeli?

Kaj vam pomeni prejeta nagrada?

Kaj sadjarstvo pomeni človeku in kaj človek pomeni za sadjarstvo?

Kaj naredite s pridelki (tudi poškodovanimi)?

Ali lahko človek (ki ni sadjar poklicno) na kakšen način poskrbi za sadna drevesa? Kako?

Kako pa vi skrbite za zaščito pred vremenskimi ekstremi, škodljivci, boleznimi?

Kateri vremenski ekstremi so za dobro letino najbolj nevarni?

Obstaja še kakšna nevarnost, ki je nismo omenili?

Kaj menite o obstoju slovenskih avtohtonih jablan?

Imate morda kakšno fotografijo vašega sadovnjaka s pridelkom in vas pri delu?

Najlepše se zahvaljujemo in uspešno ter zavzeto delo želimo še naprej.